

NAGYVILÁG

A bizsagó törzsnél az számít feleségnek, aki gyereket szül. Özvegyasszony az Atlanti-óceánon található szigeten Bissau Guinea partjainál.

ON THE SPOT

Kiábrándult kannibálok

– avagy a törzsi romantika végnapjai

Az On the Spot filmsorozat két fiatal riportere „főállásban” világutazó. Cseke Eszter és S. Takács András egzotikus helyeken, igazán egzotikus embereket talált. Vagy mégsem...

EGY LÉLEKVESZTŐN RINGATÓZUNK Bissau-Guinea partjainál az Atlanti-óceánon. Pillanatokon belül lemegy a nap, a horizonton tornyosuló viharfelhők miatt azonban semmit nem látni a bizonyára gyönyörű nyugat-afrikai naplementéből, csak percről percre sötétebb az ég. A csónakot evezővel kormányzó ébenfekete halász magabiztosan mered előre egy szál rikító piros rövidnadrágban és szürkévé koszosodott fehér atlétarikóban. Azt mondja, hogy még egy óra a Bizsagó-szigetekig. Három órával később tétován húzzuk össze magunkat a csónak közepén a csillagok és a Hold halovány fényében. Fogalmunk sincs, hol vagyunk, nem tudjuk, még meddig, várjuk a vihart, a halász már nem szól egy szót sem, kicsit imádkozunk, hogy lehetőleg forduljon a széljárás, és belealszunk a fehér ember afrikai tehetetlenségébe.

FEHÉR ISTEN FEHÉR PORÁ

Másnap egy apró Bizsagó-sziget törzsfőnöke a köldökéig kigombolt hawaii ingben, törölközővel a derekán, kissé másnaposan fogadja a ritka látogatókat. Bras bácsi a sziget közepén található százfős falu legszebb férfinája. Biztosan nincs még negyven, de legalább hatvannak néz ki. Húsz gyereke van, vagy huszonegy, nem tudja pontosan. Azt aztán végképp nem, hogy hány feleségtől. Itt, akitől gyerek

születik, az feleségnek számít. Aki nem szül gyereket, az egyáltalán nem számít. Szégyen. A törzsi társadalmak talán legfontosabb mozgatórugója. Egy hét után Bras bácsi a helyi tolmácsunk nélkül, egy félreeső fa alatt kézzel-lábbal mutogatja el, hogy vigyük magunkkal a fővárosba, Bissauba orvoshoz, mert már évek óta nem születik gyereke: gond van a férfiasságával. A faluban senki sem tudhatja meg! Úgy beszél hozzánk, mintha földönkívüliek lennénk, mintha valami magasabb rendű erő küldött volna ide, a világ végére, hogy segítsünk rajta. Ámulattal kérdezzet Európáról, az orvosokról, a zenéről, a pénzről, és zsigeri gyűlölettel mesél a portugál gyarmatosítókról, akik megtiltották nekik, hogy elhagyják a szigetet, hermetikusan elzárva a törzset a külvilágtól. A 27 lakott Bizsagó-szigeten bevezették a rabszolgaságot, pálmagyümölcsöt szedettek velük. A törzs egy ideig ellenállt, éppen ezért nem engedték nekik, hogy elhagyják a szigetet, nehogy elterjedjen az ellenállás. De az megszületett magától is szerte Bissau-Guineában, és tíz éven át tartó véres szabadságharc után a portugálok végül hazamentek. Mintha évszázadokkal ezelőtti történetet hallgatnánk, pedig ennek alig ötven éve. A bizsagók ma egyszerre csodálják és utálják a fehér embert. Tudják, hogy az európaiak évszázadokon át visszafogták őket a fejlődéstől, de az elszigetelt világukból, ahol se út, se áram, se csatorna, az egyetlen kiút->

>ként az európai segílyt látják. – Inkább lennék számár Magyarországon, mint hogy itt kelljen tovább élnem! – mondja egyik este piálás közben a tűznél Bras bácsi, miközben a bis-sau kokaincsempészetéről beszélgetünk. A rabszolgaság után most ez a legfontosabb európai üzletág Bissau-Guineában: a dél-amerikai drokartellek a Bizsagó-szigetek fölött dobják le a kokainszállítmányokat, a szigeteket raktárként használják, és innen csempézik szerte Európába a drága fehér port. Légvédelem nincs, tengeri flotta nincs, börtön nincs, csak egy szegény és kiszolgáltatott ország velejéig korrumpt állami apparátusa a kokainkereskedelem spiráljában. Így jön szóba a ropogó tábortűz mellett a nyugat-afrikai törzsfőnöknel Magyarország, mint amolyan távoli, romantikus, romlatlan paradicsom.

KAMU KANNIBÁL

Több mint tizenötezer kilométerrel arrébb, Pápua mélyén, az esőerdőben találkozunk a korowai törzssel. Itt a klánok két-három óra gyalogútra laknak egymástól, mert szerintük a közös életből előbb-utóbb biztosan feszültség lesz, azt meg errefelé biztonságosabb elkerülni, mint megoldani. Anyaszült meztelenül fogad egy korowai férfi a három méter magasra épített faháza előtt, és bemutatkozik: Jákob. Kevés olyan hely van a világon, ahová nem értek el a keresztény misszionáriusok. Valójában a legtöbb törzset sem híres utazók, vagy exkluzív tévéstábok fedezték fel, hanem ezek a hittérítők, akik kisrepülőikkel máig pásztázzák a Föld érintetlennek hitt részeit, és ha mozgást észlelnek, azonnal bejelölik a térképen, hogy később megpróbálják felvenni a kapcsolatot az ott élőkkel. Szóval Jákob. Dehogy meztelen, kikéri magának, nézzük csak meg alaposabban! És igaza van. A péniszét tövig visszanyomva tartja egy köré tekert gyűszűnyi falevél. Ez a hagyományos korowai férfiviselet. Jákob felesége mini fűszoknyájában a magasházban tesz-vesz. A korowaiok valaha tíz-húsz méter magasra laktak, a hiedelem szerint a gonosz szellemek fölött. Ma már csak az esőerdő ál-

latvilágától akarják magukat megóvni éjszakára, ehhez pedig bőven elég, ha három méter magasra laknak, és kizárólag a turisták, illetve a tévéstábok kedvéért tákolnak egzotikus vityilókat közvetlenül egy-egy magas fa lombkoronája alá.

Legutóbb egy európai turista szörnyet halt, amikor húsz méter magasról lezuhant, noha könnyörögtek neki, hogy ne menjen föl, mert már rohadnak a deszkák. Megfogadjuk, hogy követni fogjuk a helyiek utasításait. Így totyogunk talpig túracuccban az esőerdőben meztelán galoppozó korowaiok után a szágókukacokhoz (a kóstólót sem utasítjuk vissza), és így vadászunk pitonra vacsora gyanánt (a kóstólót ezúttal kalandvágó tolmácsunkra hártjuk).

Éppen a pitonhúst emészti a társaság, amikor lapulevelek alól kikandikáló ruhákat veszünk észre a sarokban. Már vagyunk olyan viszonyban, hogy megkérdezzük: az meg mi? Jákob hebegve-habogva magyarázza el, hogy ha fehér ember jön, mindig eldugják a ruhákat, mert ezt várják el tőlük. Ezt kérte a korowai törzsre specializálódott idegenvezető, aki évről évre hozza az esőerdő primitív gyermekeire kíváncsi turistákat. Később az interneten megtaláljuk a hirdetést: még GPS-t és telefont sem hozhatnak magukkal a tízezer dolláros utazás résztvevői, mondván, hogy a szervező így védi a törzs érintettségét, mert bizony ezek a kannibálok most látnak majd életükben először fehér embert. Hasonló történetekre bukkanunk az ismeretterjesztő tévécsatornák műsorában is. Kedvencünk az az ausztrál tévéshow, amely kimenekíti a boszorkánynak hitt kisfiút, akit fel akar falni a törzs. Jákob nevetve meséli, hogyan született a forgatókönyv. És felszabadultan mondja el – már nadrágban és pólóban –, hogy mivel etetik a kannibáltörténetekre éhes látogatókat... Hiszen a korowaiok volnának a világon az utolsó emberevők. De már rég nem azok, Jákob évtizedekkel ezelőtt, gyerekként evett utoljára emberhúst, és amióta betört az erdőbe a hadsereg és a kereszténység, az összes

Törzsi háború Pápuán. Ára: 500 dollár.

A szágókukac a korowai törzs étrendjében mindennapi táplálék. Teli van energiával, különösen, mivel a helyiek élve kapják be, és a szájukban roppantják szét.

korowai bátorsága sem lenne elég ahhoz, hogy akár csak egy falat erejéig visszatérjenek a kannibalizmushoz.

TÖRZSTÉRÍTŐ

A pénzért előadott törzsi romantika és a valóság közötti kontraszt a dani törzsnél a legszembetűnőbb. Indonéziában járunk, egy hagyományos dani faluban, közös térrel, hosszú női házzal és kisebb férfi kunyhókkal. Egy betonúttól

alig pár száz méterre, de a tévéstábok hangmérnökeinek éppen elég messze ahhoz, hogy kiszűrjék a kocsizajokat, és nézőik a civilizációs zörejektől mentes, érintetlen törzsre koncentrálhassanak, mit sem sejtve a valóságról. Los Angeles Lakers kosárlabda mezben, napszemüvegben és bőrbakancsban üdvözöl a falu menedzsere, helyel kínál, majd ismerteti az árakat: közös főzés fűszoknyájában négyszáz dollárért, csatajelenet meztelenül, lándzsákkal ötszázért, de a legjobban >

Cseke Eszter és S. Takács András az egyik bizsagó szigeten. Az On The Spot: Törzsek című sorozat Karlovy Varyban a legrégebbi utazási filmfesztivál különdíját is megnyerte.

ON THE SPOT

> akkor járunk, ha az egész napos etno programra fizetünk be a törzsi skanzenben, úgy kijövünk egy ezresből. Azzal rágózik tovább a törzsfőnök-producer. A falun átrohan egy idősebb dani, kiugrik a kerítésen, és eltűnik a bozótban. Kérdőn nézünk a menedzserre, aki nagyvonalúan int, jelezvén, hogy menjünk csak utána nyugodtan. A rét szélén apró házikók sorakoznak egymás mellett, az alumíniumajtó lakatját babrálja épp az öreg dani.

Észrevesz, ránk mosolyog és beinvitál a sufniba. A falon meztelen magazinotok róla és a barátairól a falu közepén. Egy kifeszített madzagon hagyományos, tökből készült pénisztok és csontból faragott orrdísz. Gyorsan ledobja magáról a civil ruháit, felölti a töktokot, felhelyezi az orrába a csontot, elővesz egy tubus fogkrémet, apró pöttyöket nyom az arcára, megnézi magát egy kis piros tükörben, oldalra hajtja a fejét, megigazítja a frizuráját és elégedetten kihúzza magát. A törzsi skanzen parkolójából motorzúgás hallatszik. A dani gondosan becsukja az alumíniumajtót, rázárja a lakatot az öltözőjére és a művészbemutató kerítésen keresztül visszaoson a faluba, ahol már egy csoport hozzá hasonlóan kicsipett férfi és nő várja az autóval érkező látogatókat, egy

ausztrál keresztény lelkészt és csapatát. A csöppet elhízott, karján fekete tetkót viselő, flip-flop papucsban bandukoló fehér misszionáriust a tolmácsa mutatja be. Mint mondja, azért jött, hogy elhozza Isten gyógyító erejét a dani törzshöz, úgyhogy legyenek kedvesek felsorakozni mindazok, akiknek testét fájdalom gyötri.

Beáll a sorba az öreg dani is, aki az imént húsz kilométeres sebességgel száguldott ide az öltözőjéből. Nagyon fáj a dereka és a lába, mondja, amikor odaér hozzá a lelkész úr. – Akarsz meggyógyulni? – üvölti rá angolul az ausztrál, mire az öreg felemeli a fejét, kinyitja a száját, és bólint. – Akkor fogadd a gyógyulást! – így a lelkész, azzal ráteszi a kezét az öreg fejére, nyomja, nyomja, az öreg majdnem hanyatt esik, az ausztrál csapat többi tagja körülötte hallelujázik, a lelkész úzi a gonosz erőket a daniból, aztán megkéri, hogy fusson helyben, hogy mindenki lássa: meggyógyult!

A dani fut, a lelkész boldog, a csoport adakozik, mi forgatunk, mindenki megkapja, amiért jött. Ha nem is romantikus, ha nem is érintetlen, de hamisíthatatlanul valódi, ahogy Etiópiától Pápuáig mindkét fél egyaránt primitívnek láthatja a másikat Ki ezért, ki azért. ■